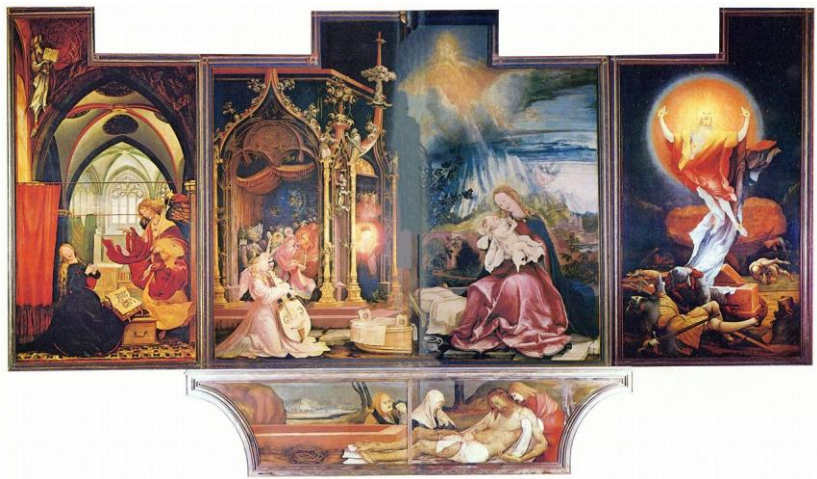

Studiereis Opstandingsmysteriën van de Elzas

6 – 8 november 2019

Convent Christengemeenschap Zeist

Inhoudsopgave

Met elkaar op studiereis, <i>Leo Bras</i>	3
Ontmoeting met het Goetheanum, <i>Mily van Ittersum</i>	4
Rondleiding door de grote zaal, <i>Corrie Wijkhuizen en Frans Bouts</i>	8
De Mensheidsrepresentant, <i>Marike van Bemmelen-van Giessen</i>	10
In de Schreinerei, <i>Thom Kloes</i>	12
La Maison Jean Frédéric Oberlin, <i>Renée de Monchy</i>	14
Impressies Isenheimer Altaar, <i>Freek Weeda</i>	16

Foto's:

Free van der Kolk, blz 6, 12 en 19

Leo Bras, blz 4, 14, 16, 17 en 18

Frans Bouts, blz 10

Overige foto's: Wikipedia (vrij van copyright)

Met elkaar op studiereis

Alle rust bij het vertrek. Maar 8 uur later.....

In het donker rijdt de touringcar over een smalle, slingerende bosweg de heuvel op. Het is later dan gedacht. We zijn bijna bij maison Oberlin. Daar zal de kookgroep een warme maaltijd bereiden. De ingrediënten zijn uit Zeist meegereisd. Het miezert een beetje. We hebben al een pittige reisdag achter de rug. Nog een paar kilometer...

Uit de duisternis doemt een parkeerplaats op, met er achter een smalle brug. Zijn we er al? De routeplanner geeft aan dat het nog 1,3 km is. Rick, de chauffeur, stapt uit om poolshoogte te nemen. "Daar kan ik niet overheen, erachter is meteen een haakse bocht. Met deze veertien meter lange bus is dat onmogelijk!" Wat nu? Precies die vraag kenmerkt de sfeer die op dat moment in de bus ontstaat. Er is geen radeloosheid. Geen overmatige opgewondenheid. Een streep door de rekening, dat is het natuurlijk wel. Maar iedereen blijft positief en constructief.

De reisleiders en Rick beraadslagen over oplossingen: De laatste kilometer te voet? Heen voor de maaltijd en meteen weer terug naar de bus voor de rit naar het hotel, waar we overnachten en ontbijten? Niet voor iedereen praktisch haalbaar. Bovendien zou het avondprogramma erbij in schieten. De hulp van de Christengemeente in Colmar invoeren voor de maaltijd in hun kerk? Daar kun je die mensen zo laat niet mee overvallen.

We bellen het hotel: "Mogen we de ontbijtzaal vanavond gebruiken om onze eigen maaltijd klaar te maken en ons avondprogramma te houden?"

"Sure, no problem!" is het korte, verlossende antwoord van Sabrina, de deskmedewerker. Ze is haar gewicht in goud waard!

Op weg naar het hotel passen we het avondprogramma aan. Na het inchecken gaat de kookploeg meteen de meegebrachte, heerlijke hartige taarten opwarmen (met dank aan de taartenbakkers, onze redding!), terwijl de anderen even naar hun kamer gaan. Na de maaltijd houdt Mathijs een prachtige inleiding, die het thema van de reis omvat: 'De mysteriën van de Elzas'. Bastiaan sluit de eerste dag af met een samenzang.

Er volgden nog twee mooie dagen. Een van de deelnemers vat de studiereis na afloop in een zin, glunderend samen: "Het was een geweldig avontuur!"

"Wat een fijne groep!" zei Rick. En hij kan het weten...

Leo Bras

Ontmoeting met het Goetheanum

Donderdagmorgen vroeg, na een goede nacht in een heerlijk bed en een uitgebreid ontbijt in Colmar, vertrokken we om kwart over acht richting Dornach. Na enige tijd bereikten we de Zwitserse grens die we soepel passeerden. Onderweg genoten we van de prachtige herfstkleuren van de bossen die we her en der zagen. Na ongeveer anderhalf uur rijden naderden we Dornach.

Al bochten draaiend reden we de heuvel op en verscheen na de zoveelste bocht ineens het Goetheanum!

Wat indrukwekkend om dit eindelijk in werkelijkheid te zien. Ik kwam hier voor de eerste keer en ervoer toch een zekere spanning. Vanaf de parkeerplek van de bus kwamen we via de zij-ingang het Goetheanum binnen. Daar gingen we direct op zoek naar de koffie. Later, in de vrije tijd, ben ik bewust via de hoofdingang naar binnen gegaan. Dat was me aangeraden. Zo kwam de grootsheid van het gebouw in volle glorie tot zijn recht. Mooi vond ik het van buiten niet, wel indrukwekkend. Het staat daar op de heuvel als een rots in de branding van het wereld-gewoel. Het uitzicht is naar alle kanten prachtig. Vanaf het terras had ik goed zicht op het bijzondere, mooie ketelhuis en andere organisch gebouwde huizen op het terrein die ik wel mooi vond.

Het Glashaussaal doet ons de stijl van het eerste Goetheanum ervaren

Binnen vonden we de koffie bij de koffi corner in de gang beneden. Daarna verdeelden we ons in twee groepen. De ene onder leiding van Bastiaan, de andere onder die van Lisette en Mathijs. Met hen bezocht ik de Mensheidsrepresentant.

We beklommen een grote hoeveelheid trappen in een van de trappenhuisen waar ik wel wat langer had willen verblijven vanwege de mooie vormgeving en kleur! Eenmaal boven ging er een deur open en daar stond de Mensheidrepresentant! Ik was op slag van de kaart, ontroerd. Ik weet niet wat er met me gebeurde. Gelukkig kregen we eerst de gelegenheid om het beeldhouwwerk rustig in ons op te nemen. Ik kende het beeld natuurlijk wel van afbeeldingen, maar was me niet bewust van de grootte ervan. Wat indrukwekkend, wat een arbeid, wetend dat Steiner hier tot aan het einde van zijn leven aan heeft gewerkt. Vervolgens gaf Mathijs een inleiding over de totstandkoming van dit beeldhouwwerk, waardoor we er meer verbinding mee konden maken en het nog meer indruk op mij maakte.

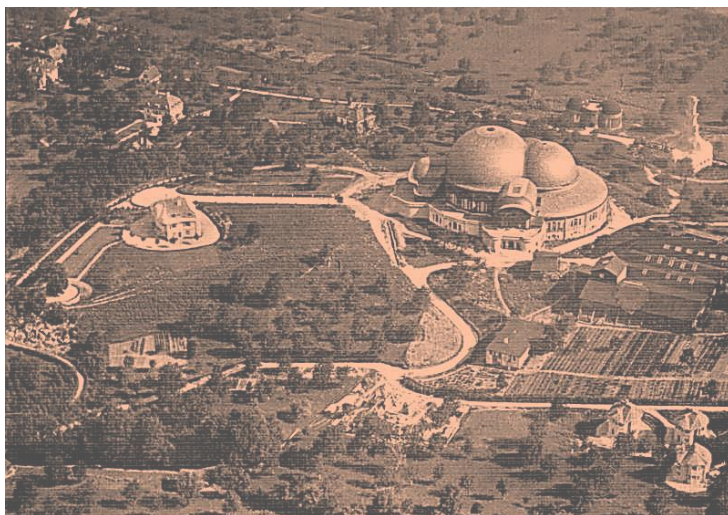
In de vrije tijd die volgde, ben ik door het gebouw gaan lopen om de sfeer te proeven. Boven kwam ik in een gang terecht met een hele mooie sfeer dankzij de abrikoosgeel gekleurde muren en de bijzondere vorm van de lampen. Het viel me op dat de ene ruimte geschilderd was, en de andere ongekleurd was gelaten, dus nog betongrijs was. Zoals de prachtig vormgegeven kolommenhal - zo noem ik hem maar - beneden bij de ingang. Aan de zijkant daar bevond zich ook de boekwinkel.

Aan het begin van de middag hadden we met Lisette afgesproken bij de ingang van de theaterzaal. Daar bewonderden we eerst het grote rode venster boven de ingang van het Goetheanum. Lisette legde de symboliek van de beelden uit die erin te zien waren. Dit deed ze ook met de gekleurde vensters in de grote zaal. Het plafond was prachtig beschilderd als een kopie van het eerste Goetheanum en toonde ons de ontwikkelingsfasen van de mensheid.

Vol indrukken gingen we vervolgens naar de Schreinerei, waar Peter Selg een inleiding zou verzorgen. Hij liet ons binnen in het atelier waar Steiner aan de Mensheidsrepresentant had gewerkt. In deze ruimte heeft Steiner de laatste zes maanden van zijn leven gewoond. Tijdens zijn ziekte is hij er verzorgd door Ita Wegman. Hier is hij ook gestorven. Zijn dodenmasker ligt er op een tafeltje, het enige meubelstuk in de ruimte, met een doorzichtige doek erover

heen en een vaas rode rozen ervoor. Heel sober, eenvoudig en mooi. Je voelt daar een bijzondere sfeer. Het atelier is eigenlijk een grote houten schuur. Destijds stond er een bed in het midden, een bureau in het lagere gedeelte en waren er een aantal boekenplanken aan de wand bevestigd. Een enorm contrast met de grootsheid van het Goetheanum. Nu bevat de ruimte alleen dat tafeltje met het dodenmasker en staat de voorstudie van het hoofd van de Christus voor de Mensheidsrepresentant op een wandplank. In de ruimte stond een rij stoelen voor bezoekers. Daarop zaten we terwijl Peter Selg bijna een uur lang vertelde over het laatste half jaar van Steiners leven. Hij deed dat met zoveel kennis en zo liefdevol, alsof hij Steiner zelf heeft gekend. Het was een prachtige en indrukwekkende afsluiting van ons bezoek aan Dornach.

Mily van Itersen

*Overzichtsfoto van het eerste Goetheanum in zijn omgeving.
Rechts achter het Goetheanum zijn het Glashaus en ketelhuis te zien.
Rechtsvoor de Schreinerei.*

Rondleiding door de grote zaal

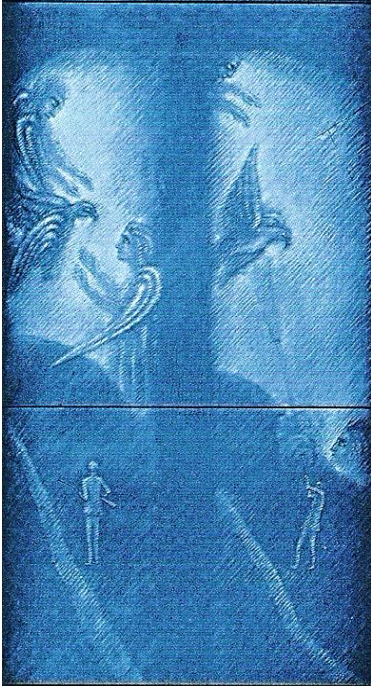
Voor de rondleiding door de grote zaal beklimmen wij de lange brede trappen omhoog, op weg naar het rode venster in de ruimte voor de grote zaal. Stil luisterend, onder de indruk van de drie beelden zien we het verhaal van de schepping, Michael, de drie dieren en de afgrond die de mens te overbruggen heeft. De deuren gaan open en wij betreden de grote zaal.

*Ooit was hier de grote zaal in het eerste Goetheanum,
dat niet meer in het aardse zichtbaar is...*

Plotseling staan we in een heel andere kleurenwereld met de daarbij passende beelden. Lukt het ons om de rode kleur mee te nemen?

We zien de groene vensters met haar beelden, de mens, de engelenwereld, de tegenmachten met hun goede en andere kwaliteiten.

De blauwe vensters, ditmaal met de zon en maan, de bazuin blazende engelen, de dierenriem en daaronder de mens die zijn weg zoekt, wanneer hij te ondoordacht "schiet", trekt de engel zich teruglets om op te letten.

Dan komen we bij de paarse vensters, de januskop, het liefdevolle mensenpaar dat een kind gaat ontvangen, de incarnatiereeks die komende is en alle wezens in de kosmos die daaraan mee werken.

Tenslotte zien we de rosa vensters: weer zien we de zon, maan en sterrenwereld, de engelen, het Mysterie van Golgotha en de opstandings-

krachten die vanaf die tijd in de aarde zijn gekomen. De kosmische mens op weg in zijn incarnatie reeks.

Elk venster heeft een daarbij passende spreuk.

In deze kleurenwereld tussen licht en duister kunnen we ook nog omhoogzien naar de beelden die daar zijn, de schepping van het oog en oor, de verschillende Aarderondes en cultuurtijdperken. Tussen het plafond en de wanden staan ook nog de zuilen met hun eigen beelden en metamorfoses

Rijkelijk verzadigd door alleen al deze beelden kwam ik op de gedachte dat het brood alleen ons niet kan voeden en dat ik dankbaar ben voor al het 'andere' voedsel dat ons op deze reis is aangeboden.

Corrie Wijkhuizen en Frans Bouts

De Mensheidsrepresentant

Wat ik zie: een meters hoge houten sculptuur.

Van linksboven naar beneden zie ik een gevleugeld gezicht met uit die vleugels komend armpjes met handen in een zegenend gebaar naar beneden. Daaronder in een holle wolk een wezen met een lange sliert - een soort staart - naar beneden waar het zich vast rolt in een klauw van het wezen met scherpe vormen, dat zich daaronder, in een soort grotwolk bevindt.

Helemaal onderaan, over de hele breedte van het beeldhouwwerk, zie ik een grote grot met daarin opnieuw het wezen met de scherpe vormen. Nu echter is die scherpste in uiterste consequentie doorgevoerd: de vingers gekluisterd aan de aarde, de hele gestalte gebonden, overwoekerd, gevangen; de uitdrukking bijna gepijnigd. Als je ernaar kijkt krijg je het bijna benauwd, het is niet aangenaam een wezen zó bitter vastgenageld te zien.

Dan gaat mijn blik omhoog. Een hoge gestalte die vrij staat, met de rechtervoet iets naar voren, schrijdt met machtig gebaar op mij toe. De rechterarm en hand naar beneden, de linkerarm en hand naar boven gestrekt. Daarboven en iets opzij naar rechts opnieuw de holle wolk + wezen, nu groter dan eerder en in een omlaag stortende beweging.

De hoge gestalte in het midden heeft duidelijk het vermogen het evenwicht te bewerkstelligen tussen het krampachtige, gevangen wezen beneden en het wolkige wezen boven.

Het gelaat van deze hoge gestalte straalt vastberadenheid uit en toch ook mildheid. Van het voorhoofd tot de borst zijn stromende vormen waar te nemen: je ziet stromen van het hart tot het hoofd en van het hoofd door het hart heen tot in de handen en de wereld in. Er is mij verteld dat Rudolf Steiner een speciale gutstechniek ontwikkelde omdat deze stromingen "stromende liefde" moesten uitdrukken. Dit doet me denken aan woorden uit de Handeling voor kinderen, waar klinkt: "Christus is de leraar van de mensenliefde"

NB. Op deze reis is mij de figuur links boven bijzonder opgevallen. Hij wordt de 'wereldhumor' genoemd. Komt dat misschien omdat vóór in de bus telkens weer een lachsalvo opklonk? Wat heb ik van die lachebekken genoten!

Marika van Bemmelen-van Giessen

Een impressie van de Schreinerei

In de Schreinerei

De Schreinerei dateert uit 1913. Het is geheel uit hout opgebouwd, bekleed met verticale planken, en vrijwel in de oorspronkelijke staat bewaard gebleven. Hier werden de houten onderdelen voor het eerste Goetheanum gemaakt, dat op 31 december 1922 door brandstichting is verwoest.

De periode vanaf 28 september 1924 tot zijn dood op 30 maart 1925

heeft Rudolf Steiner in de grote werkruimte van de Schreinerei doorgebracht. Vanaf zijn ziekbed hoorde hij het lawaai van het wegruimen van de puinhoop die er van het Goetheanum over was.

We zijn hier in spannende verwachting. De komst van Peter Selg is onzeker, het bericht komt dat hij 's ochtend onderweg met de trein is vertraagd. We staan in de gang, waar schijnbaar achteloos organisch gevormde, massief houten deuren met hun kozijnen tegen de muren staan. De grote werkruimte kunnen we nog niet binnengaan, maar Bastiaan maakt het wachten vruchtbaar door ons te vertellen over allerlei bijzonderheden die zich hier destijds hebben afgespeeld. Zoals over Ita Wegman. Peter Selg heeft een biografie over haar geschreven die zich grotendeels in de Schreinerei heeft afgespeeld.

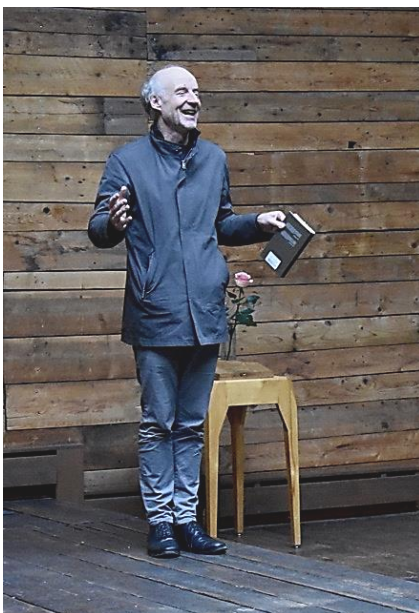
Ita Wegman hielp Rudolf Steiner met zijn herstel na de brand van het Goetheanum. Maar in de daaropvolgende twee jaar werd zijn gezondheid steeds brozer. Als arts zorgde zij zo goed mogelijk voor hem, hun samenwerking werd ook intenser, in het bijzonder tijdens Steiners laatste halfjaar, waarin hij kampte met heftige confrontaties met demonen.

Bastiaan vertelt ook over de brandstichter die mogelijk is aangemoedigd door de katholieke clerus. Zo werd eens vanaf de kansel in Arlesheim verkondigd: “Het zal niet lang meer duren voor deze *houten muizenval* (het eerste Goetheanum) zal branden.”

Peter Selg arriveert. We gaan het ‘auditorium’ van de Schreinerei binnen. Het is een grote ruimte met een vrije overspanning - dat wil zeggen zonder steunpilaren - met massief houten bogen die het geheel overspannen en het dak met zijn dakramen dragen. Hij spreekt geen Nederlands en Bastiaan biedt aan voor een klein groepje ‘niet Duitstaligen’ de kern van Selgs betoog samen te vatten.

Peter Selg beschrijft de ruimte als Rudolf Steiners werkkamer en tegelijkertijd zijn sterfkamer. De muren waren bekleed met kranten tegen de kou. Hier stond zijn bed, hier werkte hij aan de Mensheidsrepresentant, zelfs tot drie dagen voor zijn dood.

Hier heeft hij ook de Leitsätze geschreven (kerngedachten van de antroposofie) en de brieven aan de leden. Er waren voortdurend bezoekers, de eerste theologiestudenten en

talrijke vertegenwoordigers vanuit verschillende vakken hebben hier hun eerste inspiratie van hem gekregen.

In de ruimten hiernaast heeft hij voordrachten gehouden en vond de Weihnachtstagung plaats. Op oude foto's zie je mensen op de machines zitten terwijl ze luisterden.

Ja, eigenlijk is alles in de antroposofie niet klaar, het is een werkplaats zoals de Schreinerei dat was.

Thom Kloes

La Maison Jean Frédéric Oberlin

We zijn er uiteindelijk geweest, maar wat kostte het een moeite! En nauwelijks waren we aangekomen, of we moesten alweer weg. Enkele kostbare uren waren ons toch gegund – voor mij de gelukkigste van de hele reis.

De kookploeg aan het werk in de keuken van Maison Oberlin

Tja, hoe leg ik dat nou uit.

Hoe de geschiedenis en veelzijdigheid van de plek, het huis, de impuls, de stichters, de naamgever de geschiedenis van ongeveer zestig jaar beschrijven in een half A4-tje Het zijn een paar motieven, brokstukken slechts.

De plek: de ouders van een jong meisje, dat stierf in haar tienerjaren, schonken het stuk land op haar verzoek aan de Christengemeenschap “opdat andere jongeren er wél plezier van kunnen hebben”

Het Huis dat op papier vele malen van vorm veranderde, tot het zijn uiteindelijke gestalte kreeg, vormgegeven vanuit ideeën en idealen die in de zestiger jaren in de jeugd van Europa heersten. In gesprek en in workshops met elkaar. En in gesprek met de weerbarstige werkelijkheid van de plek, waar het huis gebouwd werd tegen een steile helling, waar veel gigantische stenen eerst moesten worden uitgegraven met pikhouwelen, waar steeds voor nieuwe problemen oplossingen gezocht moesten worden. Jongeren bouwden het met hun eigen handen en verdroegen hitte, kou, modder en de soms moeizame communicatie.

De impuls om midden in dit omstreden gebied, waar de bodem letterlijk doordrenkt is met het bloed van soldaten die sneuvelde in twee wereldoorlogen, een vrijplaats te bouwen, een ontmoetingsplek waar plaats is voor vrede, vrijheid, ontmoeting, aandacht voor elkaar. En het wonder dat dit gelukt is. Het huis is gebouwd. Het staat er nog steeds en vervult zijn opdracht.

De stichters: één van hen was Diethart Jaehnig, priester van de Christengemeenschap in Denver, Colorado. Tevens stichter van de vrije-school daar, en initiatiefnemer van de Vredesweek-beweging die in het Oberlin-Huis begon. Hij benadrukte altijd dat het belangrijk was om tijdgenoot te zijn, om ogen en oren te hebben voor de fenomenen in de maatschappij, er middenin te staan en onderdeel ervan te willen zijn, erover te willen nadenken.

In zijn bevlogen seminars, half in het Engels, dan verder in het Duits, steeds wisselend, inspireerde hij altijd weer. Alsof hij was aangeraakt door de vleugels van Michaël.

Jean Frédéric Oberlin bracht verandering tot stand door een voorbeeld te zijn en daden te stellen. Hij dempte moerassen door zijn gemeenteleden te verzoeken er een steen in te gooien, als ze zondag naar de kerk kwamen.

Dit alles en veel meer resoneert mee in dit Huis, als je er rondloopt. Veel mensen voelen dat als ze er binnenlopen. Misschien hebben jullie het ook ervaren.

Renée de Monchy

Impressies Isenheimer Altaar

Ook deze dag op onze reis was door de leiding uitstekend voorbereid. In de bus verzorgde Bastiaan een korte inleiding voor de hele groep. Daarna werden we in twee groepen gesplitst, die het altaar beurtelings, met een uitleg van Bastiaan gingen bekijken. Dankzij de uitgedeelde audio sets kon iedereen zijn uitstekende uitleg goed verstaan.

Op weg naar het altaar hangen diverse maquettes van het altaar waardoor Bastiaan ons kon laten zien dat de panelen drie stadia uitbeelden. De panelen staan nu los van elkaar waardoor dat overzicht enigszins kan verdwijnen. Wel zijn alle panelen te zien.

Alle panelen stonden in het volle licht. Bovendien wordt het altaar momenteel gerestaureerd en konden we de verschillen tussen de wel en niet gerestaureerde panelen duidelijk zien. Voorheen nogal donker en grijs, nu met prachtige kleuren waardoor ook details in de achtergronden zichtbaar zijn.

Het eerste paneel laat Christus aan het kruis zien. Het beeldt het lijden uit, ook het lijden van de personen die om het kruis staan. Alles is zo perfect uitgebeeld.

Wij kregen de opdracht om speciaal naar de huid te kijken. Christus draagt, naast zijn eigen wonden, ook de tekenen van de zieken waarvoor dit altaarstuk gemaakt is. De zieken die voor dit altaar lagen konden hierdoor reflecteren op hun eigen lijden. Zij konden zich herkennen in de wonden en het verdriet dat de geliefden van Christus tonen. Op de beide zijpanelen staan heiligen die de zieke een handvat geven hoe met de ziekte om te gaan, handelend of juist ingekeerd.

Mij wordt hier ook duidelijk dat ik deze boodschap niet zomaar uit dit beeld zou halen. Kennelijk was dat voor de zieken in de 16^e eeuw anders. Ook lijkt het mij een hele opgave om zolang naar deze beeltenis te kijken. Misschien kijk ik wel weg van het lijden.

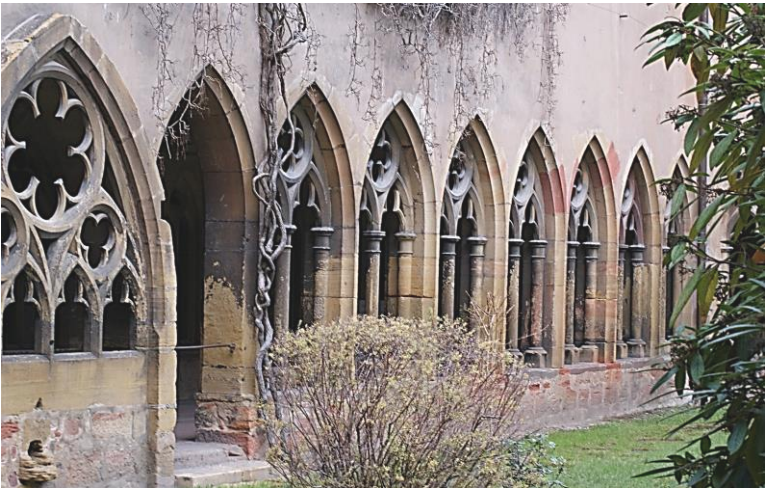
Sowieso zijn er tegenwoordig veel meer medicijnen waardoor de aandacht meer op de fysieke genezing gericht is dan op een spirituele genezing.

Op hoogtijdagen werd het retabel opengeklapt en kwam de verlossing in beeld. De aankondiging en geboorte van Christus, de opstanding en hemelvaart. Bij zoveel details en schoonheid vergeet je je eigen pijnen. Het toont ook het leven van Christus zonder het lijden. Letterlijk: Christus de Verlosser. Op de naamdag van Sint-Antonius – 17 januari – werd ook het binnenste paneel ontsloten. Het houtsnijwerk was nu niet te zien, maar wel de beide zijpanelen. Op beide is de heilige Antonius afgebeeld. Op het ene paneel is zijn verzoeking uitgebeeld en op het andere paneel bezoekt hij Paulus de Heremiet in de woestijn.

Het hele altaarstuk werpt ons terug op de vraag “Hoe gaan we met onze verzoeken en lijden om”. En daarmee maakt het voor mij ook een brug naar de Mensheidsrepresentant die we een dag eerder zagen.

Freek Weeda

Impressies van Colmar

*Twede Goetheanum met bijgebouwen
 Glashaas: gebouw met twee koepels links
 Schreinerij: grote loods rechts*

Georganiseerd door

Lisette Buisman	)	
Mathijs van Alstein	)	Convent
Bastiaan Baan	)	
Free van der Kolk	)	
Leo Bras	)	Reisleiding
Annemarie Sijens	)	

Eindredactie en vormgeving, Annemarie Sijens